

»Čakam na čas, ko bo o politikih odločalo njihovo delo za ljudi, ne lažno medijsko poročanje in zunanji videz«

Metod Berlec | Polona Avanzo

Zurednico Slovenske matice in nekdanjo državno sekretarko na Ministrstvu RS za kulturo dr. Ignacijo Fridl Jarč smo se pogovarjali o najstarejši delujoči slovenski ustanovi in znanstveni ustanovi na Slovenskem ter o stanju v slovenski kulturi.

Ste urednica in glavna tajnica na Slovenski matici. Kako ste zadovoljni z iztekajočim se letom, ko je Slovenska matica praznovala 160 let svojega obstoja?

Danes se sploh ne zavedamo, da se midva zdajle morda ne bi pogovarjala slovensko, da ne bi imeli slovenske znanstvene terminologije in znanosti, ne marsikaterega rokopisa in spomenika slovenskega pisatelja, ne svoje univerze, akademije in ne svoje države, če ne bi bili domoljubni Slovenci v drugi polovici 19. stoletja tako preudarni, da so začeli ustanavljati založbe za izdajanje knjižnih del v našem jeziku. Med njimi je nedvomno za začetek slovenskega profesionalnega založništva najbolj zaslužen škof Anton Martin Slomšek. Mariborski rodoljubi so pod vplivom njegovih prizadevanj zbrali sredstva in spodbudili nastanek založbe za izdajanje zahtevnejših besedil, učbenikov, raziskav slovenskega ozemlja in naše identitete, takrat še imenovane Matice slovenske.

Njen pomen za razvoj slovenske knjige, založništva, ohranjanje slovenske pisne dediščine in krepitev slovenske znanstve-

Ravno Jančarjevi eseji so odgovor na njegovo naslovno zastavljeno vprašanje – zato ne smemo molčati, zato je treba govoriti in pisati, ker so robovi demokracije in svobode pod terorjem ideologij vedno krhki in lomljivi.

ne terminologije je neprecenljiv. Luiza Pesjakova jo je poimenovala za »mater«, »ognjišče« in »svetišče« slovenskega naroda. Zato sem razočarana nad tem, kako je bila naša obletnica v slovenskem javnem prostoru spoštovana. Televizija Slovenija nam je namenila nekajminutni prispevek ob naši februarški slavnostni akademiji, Gospodarska zbornica Slovenije pa nas je kot organizatorica Slovenskega knjižnega sejma sprva nameravala odriniti v skrajni kot sejmišča, medtem ko so se založbe, ki izdajajo jezikovno malomarna besedila, bohотile po vseh sejmskih dvorinah. Na sejmu, ki časti slovensko knjigo, bi morala biti Slovenska matica letos v središču pozornosti, a nam niso namenili niti enega dogodka. Namesto Knjige je zmagal veliki K-Kapital.

Praznovanje tega jubileja pa ste sami zaznamovali s številnimi prireditvami ...

Sami in z dragocenimi soorganizatorji. Poleg slavnostne akademije, ki so jo počastili predsedniki drugih slovanskih matic in predsednica države, je Glasbena matica nam v čast na naš rojstni dan 4. februarja 2024 pripravila koncert z uglasbitvami pesmi iz naše pesniške zbirke Mozaiki. Glaserjev festival je v svoj program vključil naš natečaj za najboljšo pesem o domovini Sloveniji, Slovanska knjižnica je gostila razstavo ob naši 160-letnici, odzvale so se številne gimnazije ... Najpomembnejše pa je, da smo v letošnjem letu za svoj knjižni program prejeli nagrado Prešernovega sklada, dve Jenkovi nagradi, nominacijo za nagrado večernica in nominacijo za Rožančevo nagrado. To je največja potrditev, da je program Slovenske matice še danes predan kakovostni slovenski knjigi, besedi in jeziku.

V iztekajočem letu ste izdali tudi vrsto knjig, ki jih je vredno omeniti.

Založniško leto 2024 smo začeli z imenitno monografijo Slovenska matica ob 160-letnici, v kateri smo prvič objavili tudi umetniške portrete vseh dosedanjih predsednikov Slovenske matice. Sledila je pesniška zbirka Roberta Simoniška Vračanje k čistosti, otroška avtobiografija Ksenije

Majcen o življenju za železno zaveso v Vzhodnem Berlinu, obsežen prevod Pizanskega Cantosa Ezre Pounda, zbirka kratkih zgodb Mateje Gomboc Zavladati vetru, esejistična knjiga Draga Jančarja Zakaj pisati, za konec pa še znanstveni prikaz Jurčiča kot žurnalista dr. Bernarda Nežmaha, zgodovine železarstva na Slovenskem do konca 16. stoletja dr. Gašperja Oitzla, naravoslovna razprava Vznemirljivo potovanje po razvijajočih se možganih dr. Tine Bregant, prevod filozofskega dela Marthe Nussbaum Jeza in odpuščanje in izredno temeljit pregled zapisov o Kočevju, kočevarjih in njihovi zgodovini v okviru naše zbirke Mestne knjige. Poleg teh smo (nekatero v sozaložništvu) izdali še dve deli o Borisu Pahorju, ki ju je uredila dr. Urška Perenič, zbornike o akademiku dr. Ivanu Gamsu, dr. Francetu Bučarju in Števanu Küzmiču in že drugo leto zapored oživili Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike, ki je naslednik najstarejše slovenske znanstvene revije, pri Slovenski matici prvič izdane leta 1899.

Na nedavnem Slovenskem knjižnem sejmu ste vodili pogovor z mednarodno najbolj uveljavljenim slovenskim pisateljem Dragom Jančarjem, ki je pri Slovenski matici izdal knjigo s pomenljivim naslovom Zakaj pisati. Zakaj torej pisati v 21. stoletju?

To vprašanje o smislu pisanja je nagovarjalo že pesnika Hölderlina in Drago Jančar ga s skrb zbujajočim uvodnim stavkom »Videti je, da se nad Evropo spet zbirajo temni oblaki« obnavlja v 21. stoletju. S svojo pisateljsko čuječnostjo si ga ne zastavlja zgolj zaradi vojn na pragu Evrope, ampak tudi zaradi robov demokracije, ko se začne v imenu korektnosti popravljati književnost, kakor v hudih svinčenih in železnih časih črtati besede, pisateljem kratiti svobodo govora. Ravno Jančarjevi eseji so odgovor na njegovo naslovno zastavljeno vprašanje – zato ne smemo molčati, zato je treba govoriti in pisati, ker so robovi demokracije in svobode pod terorjem ideologij vedno krhki in lomljivi.

Pod prejšnjo vlado ste bili državna sekretarka na Ministrstvu RS za kul-

Dr. Ignacija Fridl Jarc

urednica in nekdanja državna sekretarka na ministrstvu za kulturo

turo. Sam imam občutek, da se pod sedanjo politično garnituro spet sofinancirajo predvsem knjige avtorjev, ki so blizu vladajoči garnituri ...

Ko sem sklenila funkcijo državne sekretarke na Ministrstvu RS za kulturo, sem sklenila, da bom presojala zgolj vsebinske vidike nove kulturne politike, nikakor pa položaja v kulturi ne bom presojala personalno. Zato ne bom govorila o ministrici dr. Asti Vrečko, ampak o tem, kaj je slovenska kultura postala, ostala ali nehala biti od leta 2022 dalje. Seveda od tod dalje govorim izključno zasebno in ne v imenu Slovenske matice, saj se, odkrito rečeno, bojim, da bo vsaka moja beseda ali nestrinjanje z vladajočo politiko imelo za posledico finančno kazen ustanovi, ki jo vodim, kot se je to zgodilo Računskemu sodišču RS pa Državnemu svetu RS ... Pravzaprav ta moj strah pove o zdajšnjem stanju v slovenski kulturi prav vse.

Da gre za izrazito ideološke povezave pod sedanjo ministrico za kulturo dr. Asto Vrečko, pa verjetno kaže nadvse sporno izplačilo Prešernove nagrade Svetlani Makarovič, čeprav jo je leta 2000 z »gnusom« zavrnila. Hkrati Svetlana Makarovič v svoji t. i. poeziji govori o ljudeh kot izmečkih ...

V našem mandatu so na ulici pred ministrstvom za kulturo na mize napisali naša imena in jih polili z rdečo barvo. Tožilstvo je našo prošnjo za postopek zavrnilo, češ da gre za umetniški dogodek brez znakov ogrožanja naše varnosti. Nikogar v neodvisni veji oblasti ni brigalo, ▶

Imamo demokracijo, v kateri so, kot bi rekel Orwell, nekatere ženske v času gibanja »me too« pač bolj enakopravne od drugih, druge pa smo zgolj in samo »two«, po slovensko drugorazredne.

kaj preživlja moja družina, zlasti kakšen šok je s tem klicem po moji krvi doživela moja mama, ki je pred nekaj manj kot osmimi desetletji zrla, kako ji je UDBA pred njenimi očmi v glavo ustrelila očeta.

Ko sem imela govor ob odprtju na Borštnikovem srečanju, so Slovenske novice objavile pesem o moji obleki kot rdečem žnodru in zapisale, da »še dobro, da nisem bila v bližini kakšnega bika, ker bi se strgal z zelo debelega štrika«, pa me kot ženske, ki jo seksistično, kot neke vrste odrsko politično prostitutko žali slovenski dnevnik, ni zaščitilo niti eno samo gibanje, niti društvo PEN, katerega članica sem bila, tudi kakšno feministično ne. To vam pove vse o politični neodvisnosti »neodvisnih« vej oblasti, pa civilne družbe in nevladnih organizacij, o tem, da imamo demokracijo, v kateri so, kot bi rekel Orwell, nekatere ženske v času gibanja »me too« pač bolj enakopravne od drugih, druge pa smo zgolj in samo »two«, po slovensko drugorazredne.

Ob tem se mi postavlja vprašanje, zakaj mi to pripovedujete.

Da boste razumeli, kakšne strokovne, osebne, celo simbolne fizične likvidacije si lahko privoščijo privilegirane »elite«, če le imajo rdečo zvezdo na prsih, in kaj vse se lahko govori in dela s tistimi, ki pod to zvezdo nočemo nikoli več živeti. Žalosti pa me, da se je tudi Demokracija nad tremi legitimno izvoljenimi poslankami, ki sicer res vedno znova osupnejo javnost s svojimi nedemokratskimi ravnanji, tudi z metanjem knjig v smeti, nedavno poslužila govorice, kakršno je z namenom javne osebne degradacije in posledično politične likvidacije Janeza Janše, Branka Grimsa in drugih demokratično izvoljenih poslancev desnega političnega pola pred desetletji sistematično začela izvajati Mladina. Ob Mladini ne več, ob Demokraciji, ki pooseblja vrednoto resnicoljubnosti, pa vendarle pričakujem, da etična drža zmagaja nad še tako upravičenim nezadovoljstvom zaradi nedemokratskega ravnanja posameznika. Pod fašizmom, nacizmom in komunizmom se je potepalo človeško dostojanstvo, okrutno pobijalo ljudi, jih metalo v plinske peči in globoke temne jame. Zato nihče nikoli ne bi smel karikirati človeka s temi simboli, še bolj absurdno pa je, da si jih nekateri natikajo kar sami, saj se s tem vendar tepa pravica biti človek. Veliko napako so storili tožilstvo in sodišča, ko takega dejanja levih medijev niso že prvič ostro obsodili. Zdaj so vrata do blatenja, celo posrednega klicanja k umoru ljudi, tudi do nečloveškega zmerjanja dr. Možine, na stežaj odprta.

V veliki meri se z vami strinjam, a po drugi strani smo na našem uredništvu presodili, da je treba opozoriti na histerično, nedemokratsko in totalitarno obnašanje teh treh poslank Gibanja Svoboda. In mislim, da nam je to s tem uspelo. Odzivi na to so bili seveda zelo različni. A vrniva k delu ministrstva za kulturo. Na omrežju X sem zasledil komentarje, da aktualna ministrica slavnostno odpira predvsem projekte, ki ste jih zastavili v mandatu ministra za kulturo dr. Vaska Simonitija. Verjetno so ti komentarji kar na mestu?

Ne nasprotujem temu, da začne z graditvijo neke kulturne infrastrukture en minister, drugi pa zgrajeno stavbo slavnostno odpre. Najpomembnejše je, da v slovenskem prostoru dobimo nove, tehnološko dovršene in sodobnim pogojem delovanja prilagojene prostore za kulturno dejavnost. Nedostojno pa je, če tisti, ki na primer odpira nov arhiv, hkrati idealizira pretekli politični sistem, ki je arhivsko gradivo, torej najdragocenejšo pisno dediščino slovenskega naroda, sistematično uničeval, ga s kamioni vozil na razrez v papirnice in s skrajno nekulturnim, zavržnim dejanjem poskušal zabrisati sledi o nečednih poslih nadzora in terorja nad ljudmi. Kako verjeti nekemu, ki dela na slovenskem ministrstvu za kulturo in je v službi slovenske države, pa ukine muzej, ki naj bi o ustanovitvi te države pričeval? Kako naj zaupam besedam, da hoče le dobro slovenski kulturi nekdo, ki namesto v kulturne programe raje vлага milijonska sredstva v plače novozaposlenih na ministrstvu za kulturo?

Kako pa gledate na dogajanje, povezano z RTV Slovenija in mediji?

Naj o delovanju slovenskih medijev navedem konkreten primer: ob koncu mandata so moje ime za svoj ponižni poklon novoizvoljeni vladi izkoriščali novinarji, češ da sem prejela več kot 8.000 evrov za poplačilo neizkoriščenega dopusta. To je bila debela laž, saj je bila v to vsoto zajeta cela moja mesečna bruto plača in je bilo dejansko le okrog 2.000 evrov namenjenih poplačilu dopustniških dni, ki mi jih zaradi pandemije covida-19, predsedovanja Slovenije Svetu EU, načrtovanja postcovidnih ukrepov na področju kulture v okviru Načrta za okrevanje in odpornost in načrtovanju nove kohezijske perspektive ni uspelo izkoristiti. Vsi pa so pozabili ob tem povedati drugo resnico: da je imel minister dr. Simoniti eno samo državno sekretarko, zdaj pa sta na ministrstvu za kulturo zaposlena dva, tako da je plača dodatnega državnega sekretarja slovenske kulturnike stala doslej že 100-

 Kako verjeti nekemu, ki dela na slovenskem ministrstvu za kulturo in je v službi slovenske države, pa ukine muzej, ki naj bi o ustanovitvi te države pričeval?

krat več, vsaj okrog 200.000 evrov. In zdaj se noben medij ne vpraša, kaj vendar delata, če so takrat ob vseh izrednih razmerah trdili, da je teh mojih nekaj več kot 2.000 evrov bilo neupravičenih, ker bi lahko po njihovem prepričanju mirno odšla na dopust.

To je zavestno zavajajoče oblikovanje javnega mnenja: najprej o svojem političnem nasprotniku, ker ga v svoji ideološki slepoti razumeš kot sovražnika, v javnost izstreliš privlačno lažno novico, potem pa mimogrede zamolčiš še resnico o političnih pajdaših, dvojna laž torej, ki se potencira do skrajnih meja. Preostane nam edino, da bi vzpostavili javni portal, na katerem bi dnevno zapisovali primerjalne podatke o eni in drugi vladi – koliko sredstev so neposredno prejeli državljani in koliko so jim jih z davki pobrali, kakšno vsoto je katero ministrstvo porabilo za plače, koliko kohezijskih sredstev je bilo uspešno porabljenih in koliko jim jih je uspelo z načrtovanjem pridobiti. Statistični podatki, gola dejstva, brez novinarskih interpretacij – slovenski ljudje bi bili šokirani, ko bi videli razliko med delom prejšnje in sedanje vlade, ker govorimo o milijardah evrov z njihovim garanjem prisluženega denarja in uspešno pridobljenih evropskih sredstev.

Kako si razlagate to, da Ustavno sodišče Republike Slovenije še do danes ni presojalo ustavnosti novel zakona o RTV Slovenija?

O krivosodju zdaj govorijo že akademiki. Predlagam, da si vsakdo prebere intervju nekdanjega predsednika Slovenske matice in podpredsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti Milčka Komelja v časniku Domovina. Naloga javnega radia in televizije pa je jasna – javen in upravičen do rednega financiranja slovenskih državljanek in državljanov je samo v primeru, če je v službi Slovencev: dnevno je treba poročati o dosežkih in dogodkih na področju slovenske politike, gospodarstva, kulture, znanosti in športa, letno posneti vsaj nekaj izvirnih slovenskih dokumentarnih filmov in serij z različnih področij slovenskega življenja, ustvariti

vsaj en slovenski celovečerec, predvajati slovenske kulturne dogodke, pripravljati samostojne strokovne oddaje za vsa področja slovenskega družbenega življenja, od zdravstva do šolstva, prenašati športne dosežke, kadar športniki nastopajo za našo državo Slovenijo. Ta čas pa vas ta medij pod imenom Slovenija malodane prepričuje, da je spoštovanje nacionalne identitete nekaj preživetega, in več časa posveča trpečim po svetu kot prezrtim, zamolčanim, revnim in socialno ogroženim, ki živijo v naši slovenski skupnosti.

Na omrežju X sem zasledil zapis nekdanje ministrice Helene Jaklitsch o pripravah na zakonsko spremembo, po kateri »organi ne bi bili vsakokrat dolžni zahtevati vložitve vloge v uradnem jeziku«. Kako to komentirate?

Pričakujem, da se v primeru sprejetja take novele ministrstvo za kulturo samoukine, ker ni več sposobno opravljati svoje temeljne naloge, to je biti varuh slovenskega jezika, knjige, kulture, in ker deluje protiustavno, saj je v naši ustavi jasno zapisano, da je na ozemlju Republike Slovenije uradni jezik slovenščina, izjeme so izključno občine, kjer živita italijanska in madžarska manjšina.

Kako na splošno ocenjujete delovanje

Golobove vlade? Zdi se, da nas vlada-joči kuhajo kot žabe. Z njihovo primitivnostjo, aroganco in avtoritarno miselnostjo pa samo tonemo ...

V svojem življenju sem brala groteske in farse, satire in karikature, ampak take kriminalne tragikomedije absurda še nisem srečala. Stari Grki bi to morda poimenovali z eno samo besedo – sofistika, ki je drugo ime za to, kako laž prodati za resnico. Opažam, da se že novinarjem, ki so vladi naklonjeni, zdi vse skupaj tako bedasto, da se te igre nočejo več dosledno in poslušno igrati. Nekdanji minister dr. Vasko Simoniti govori o predsedniku vlade kot o avtentičnem bedaku. Toda bolj žalostno je, da s tako vlado postajamo zaradi manipulacij z nami neavtentični bedaki državljani, ki ponižno in molče pristajamo na praznjenje svojih žepov za užitkarske interese »elite«, na uničevanje vseh sistemov družbe, od zdravstva do šolstva z namenom, da se bodo ljudje namesto z evidentno krajo in razsipnim zapravljanjem premoženja ukvarjali s svojimi boleznimi in neizobraženimi otroki, na duhovno poniževanje, ko slovenski dnevnik brez vsakršne etične samocenzure, spoštovanja ustave in zakonodaje o pravi- ci do veroizpovedi razglasi za cepce vse, ki verujejo v Boga, in na fizično ustrahovanje, kako bodo vse neposlušne po uporabi in

Biografija

Dr. Ignacija Fridl Jarc, rojena 2. aprila 1968, je diplomirana komparativistka in doktorica filozofskih znanosti. Uveljavila se je kot literarna in gledališka kritičarka, publicistka, esejistka, literarna zgodovinarica in raziskovalka antične filozofije. Za svoje kritičko delo je leta 2000 prejela Stritarjevo nagrado. Ukvarja se z raziskavami slovenske književnosti in s starogrško filozofijo. Izdala je monografijo *Jezik v filozofiji starih Grkov* (2001). Doktorirala je na temo *Platonov nauk o resnici z vidika lepega in umetnosti* (2006) in sodelovala pri prevodu integralne izdaje prvih starogrških filozofov z naslovom *Fragmenti predsokratikov* (2012). V času prejšnje Janševe vlade je bila državna sekretarka na ministrstvu za kulturo. V zadnjem obdobju je znova zaposlena kot tajnica-urednica Slovenske matice, kjer vodi njeno strokovno službo, skrbi za njeno operativno delovanje, javne prireditve in knjižni program.

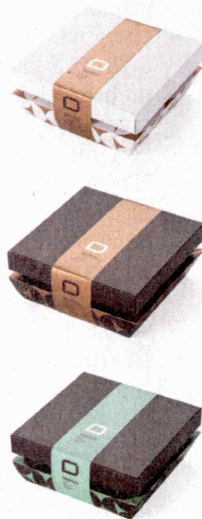
izrabiti naše delovne dobe z evtanazijo zavrgli na pokopališče zgodovine. Čakam na čas, ko Slovenke in Slovenci politikov ne bodo več presojali skozi lažna očala medijskega poročanja in bolj ali manj všečnega zunanjega videza, pač pa samo po tem, kaj in koliko je politikom uspelo zanje in za našo državo dobrega in koristnega narediti, še posebej v hudih trenutkih.

Za nami so božič, dan samostojnosti in enotnosti. Kakšno bi bilo vaše sporočilo našim bralkam, bralcem v teh prazničnih dneh, ko se poslavljamo od leta 2024 in vstopamo v leto 2025?

Bralkam in bralcem želim, da se poklonijo tako čudežu naše samostojne države kot osrednjemu sporočilu Božiča – čudežu življenja, svetlobi upanja in žaru ljubezni – in da očiščeni od te luči v svojem srcu znova najdejo prostor za iskanje poti do Resnice. Kot pravi že starogrški filozof Parmenid, je ta pot daleč od uhojenih stezic družbenega vsakdana. In kot nas je s svojo bitjo, mislijo in besedo učil pisatelj Boris Pahor, jo je moč uzreti le, če je globoko prepojena s tremi eji: erosom kot ljubeznijo do življenja, etnosom v pomenu ljubezni do naroda in etosom, našimi etičnimi vrednotami torej. Ožarjeni s tem spoznanjem bomo šele znali in zmogli ločevati dobro od slabega, prav od neprav, vrednote, ki nas krepijo v naši človečnosti, od tistih, ki nas delajo ničvredne, in samo taki se bomo zmogli upreti lažem in manipulacijam, samo tako bomo lahko ostali duševno neomadeževani. [D]

ČOKOLADNI ATELJE
DOBNIK

TRUFFLES / TRUFI

COKOLADNIATELJE.SI